

- (4) *De vet. et nov. disciplina P. III, L. I, C. XXXIII, n. 12.*
 (5) *De jure rerum eccles. Sect. III, §. 9.* ubi narrat, « rusticos, qui conspiraverant, hanc mutuae agnitionis tesseram habuisse, ut si quis ejus turbæ percontatus esset ab alio: was ists nun für ein Wesen? interrogatus respondet: wir mogen vor den Pfaffen nicht genesen. »
 (6) *Vindic. C. II, §. 4.*

§. CCCXCVIII. Potestas hierarcharum inspectoria, legislativa, et executoria, quæque in hac parte maxime continetur, potestas judiciaria pro objectis suis habent causas fidei, et disciplinæ, dein personas et res ecclesiasticas; cum tamen eadem potestatis genera diverso modo sese exerant, certisque regulis conformentur; idcirco hic ipse modus diversus, ratioque regularum, secundum quas exercentur, disciplinæ ecclesiasticæ pars, et ecclesiasticæ jurisprudentiæ objectum fit. Ac

- (a) Summus quidem Christi Vicarius ad exercitium triplicis illius potestatis sibi adsciscit cardinales, creat vicarios apostolicos, mittit legatos, nuncios, judices delegatos, aut eos in provinciis nominat:
 (b) Episcopi suos habent vicarios, archidiaconos, mittunt visitatores, commissarios, creant decanos, et officiales diversi generis, consiliarios, erigunt consistoria, quæ ope relationum, quas a decanis et parochis accipiunt, quandam speciem perpetuæ synodi diocesanæ præ se ferunt; inprimis, ut in antiqua ecclesia presbyterium seu senatum habebant; sic modo in gravioribus causis capitulorum cathedralium consilium, aut consensum exposcunt.

§. CCCXCIX. Forma judiciorum ecclesiasticorum tam civilium, quam criminalium magnam partem ex disciplina pendet, quæ pro temporum, morumque ratione, eodem semper Ecclesiæ Spiritu permanente, temperatur. Eam formam *trituræ Forensis* nomine explodunt, despiciuntque, qui maligno erga sanctam Ecclesiam, atque universum statum ecclesiasticum animo sunt (1); qua in re non modo summos principes, et imperatores superioris ætatis, nec solum torrentem sapientissimorum doctorum, sed ipsos etiam paulo æquiores protestantes sibi adversantes habent. Neque enim iidem impium Lutheri factum, quo codicem juris canonici publicis flammis exussit, probaverunt. Enumeranda

sunt capita quædam ad potestatem judiciariam Ecclesiæ pertinentia, quæ in jure privato distinctius explicantur.

- (a) Causæ criminales episcoporum reservantur summo Pontifici.
 (b) Ad eundem datur appellatio, certa forma ac ratione ab inferioribus judiciis Ecclesiæ.
 (c) Negatur appellatio a sententia Papæ ad futurum Concilium.
 (d) Quando de recursu a giudice ecclesiastico ad politicum principem tractatur, expendenda sunt ea, quæ statui a scriptoribus solent in jure publico et gentium de subditis, qui se a suo principe injuste oppressos dicunt, implorantibus opem principis exteri.
 (e) De jure asyli illud magnopere mirum mihi videtur, hodiernos scriptores id passim suadere, ut capitales pœnæ per leges sæculares in facinorosos constitutæ mitigentur, minuantur, ac prope tollantur tanquam perniciosæ bono publico. At iidem cum de jure asyli agitur, quo nonnullis delinquentibus succurritur intuitu religionis ac divini honoris, et pietatis causa, exemplo ac imploratione mansuetudinis Christi; tum vero enormibus modis vociferantur, per asyla cohiberi vim justitiæ, officii securitati publicæ, foveri sceleratorum hominum audaciam, et pietatis obtentu per fugium præberi impietati. Ita hi quidem, qui a venia danda flagitiosis hominibus non abhorrent, tum fere inexorabiles se exhibent, quando veniam dari nomine sacrosanctæ religionis, et per viscera misericordiæ Jesu Christi vident.

(1) De forma canonica judiciorum vide Corvinum in præfatione ad jus canonicum per aphorismos explicatum.

§. CCCC. Disciplinæ varietas circa ecclesiasticas leges, uti eæ hoc loco spectantur, in diversa promulgationis earundem forma potissimum consistit. Necessariam esse legis promulgationem, eamque sufficientem, vi cujus subditis legislatoris voluntas queat innotescere, ex principiis juris publici universalis constat. At lege naturali promulgationis forma non est præscripta, neque in Ecclesia constanter eadem obtinuit; ac quæ maxime accommodata temporibus et sufficiens sit promulgatio, ex judicio et voluntate legislatoris desumendum est. En præcipuos promulgandi modos, quibus Ecclesia usa est.

- (a) Olim decretalia pontificum, Siricii, Innocentii, Leonis ad aliquarum duntaxat provinciarum episcopos mittebantur; quæ tamen recepto more, vel adjecto mandato, subinde cum aliis atque aliis

episcopis communicata, ac toto orbe dispersa sunt (1). Hinc epistolis, quæ ita commearunt per provincias, additum fuit in manuscriptis quibusdam: *et universis provinciis: vel, universis episcopis;* etsi universis initio non essent inscriptæ. Non igitur ulla *collectione*, aut ullo codice, in quo decretalia continerentur, tum opus fuit; neque ullum extitisse probari potest, excepta Nicænorum et Sardicensium canonum conjunctione. Ac si qui pontifices prædecessorum suorum constitutiones allegarunt, eas non e codice aliquo publico, cujus nulla occurrit uspiam mentio, sed ex apostolicis scriniis eduxere, vel ad eorundem scriniorum fidem provocarunt (2).

(b) Uti codice opus non fuit ad promulgandas ecclesiasticas leges, sic neque synodo. Cum pelagiani conquererentur, subscriptionem tractoriæ Zosimi ab *universis episcopis sine congregatione synodi in suis locis sedentibus* fuisse extortam; Augustinus respondit, satis esse, hæreticorum damnationem innotescere; nec opus esse, ut synodus congregetur.

(c) Hodierna promulgandi leges pontificias ratio fere in eo consistit, ut bullæ promulgentur Romæ, affigantur in acie campi Floræ, et ad valvas Basilicæ apostolorum; necnon in Cancellaria apostolica pro publicatis habeantur. Ob commercium dein urbis et orbis facile fieri potest, ut certa legis promulgatæ, atque authentica notitia ad provincias perveniat; neque ea, quam antiquis temporibus viguisse diximus, ratio promulgandi magis publica aut solemniter censi potest. Ac si de legibus *declaratoriis* sermo est, per quas nempe summus Pontifex jus divinum circa dogmata aut mores, e. g. condemnando theses, vel libros, aut jus positivum antea existens declarat, et authentice interpretatur, certe sufficiens est ea promulgandi ratio; cum ipse S. Augustinus satis esse dudum pronunciarit, damnationem erroris factam in uno loco, in aliis innotescere. Jus enim authentice declaratum non *novum* existimatur jus, sed prius existens, nunc ita propositum, ut aliter exponi nefas sit (3).

(d) Sed quid? si leges, quæ declaratoriæ non sunt, Romæ promulgatæ, in provinciis non promulgentur, etsi generales sint? puto, subditos eo casu ab observatione legis in provinciis non promulgatæ regulariter excusari ex præsumta voluntate summi legislatoris, observationem legis in provincia non urgentis; (fieri tamen potest, ut ejusmodi præsumptio cedat veritati certo cognitæ de contraria voluntate legem ferentis.) Ob diversas enim locorum aut temporum rationes usu venire potest, ut lex nova certo loco minime utilis sit, aut sine graviore detrimento in usum deduci nequeat. Fundamentum hujus præsumptionis de voluntate legislatoris ipsum jus scriptum supeditat (4).

(e) Non igitur id dico, ejusmodi legem speciatim in provinciis non promulgatam vi obligandi carere, eoquod consensus deficiat subditorum; neque enim potestas ligandi a Christo tradita in Petro et apostolis annexam habuit conditionem consensus; alias ipsi per

se non ligarent, nisi subditi suo consensu recipientes legem, se ligari sinerent; quod perinde esset, ac vim et potestatem legislativam hierarchis adimere, et in subditos transferre.

(f) Si ex concordatis vel ex diuturna regionum consuetudine ipsis legislatoribus ecclesiasticis non ignota, et ipsorum saltem tacito consensu approbata invaluit, ut leges aut decreta disciplinæ vim obligandi non obtineant, nisi in iisdem locis fuerint promulgatæ: præsumendum est, eos ibidem, nisi expresse resistant, noluisse absolute novis legibus, aut decretis obligare: unde cum expedire credunt, ea recipi, curare solent, ut promulgentur, ac recipiantur.

(g) Si leges absolute editæ non recipiuntur ab iis, qui parere debuissent: ne in publicum damnum animarum vertatur lex, quæ in bonum publicum edita fuerat; ipso legislatore sciente et non repugnante, ac tacite consentiente fieri potest, ut eadem lex vim obligandi amittat, vel legitima præscriptione, vel potius consuetudine abrogetur. Atque hoc est, quod antiquiores doctores ajunt, receptionem legis per usum, vel acceptationem populi esse necessariam ad legis perfectionem, non eam quidem *substantialem*, sed *accidentalem*, nempe ad firmitatem, et stabilitatem legis.

(1) Vid. Ballerinius in *append. op. S. Leonis. T. III, P. II, C. I, n. 24.*

(2) *Constant. in Præfat. ad epist. Rom. Pont. n. 44.*

(3) *Nov. 143. prope fin.*

(4) *C. 1. de constit. in VI. c. 5. de rescript. c. 6. de præbend. c. 10. de for. compet. c. 6. Dist. IV. Conf. Bened. XIV. de synodo diæces. L. IX. c. 2, 3.*

§. CCCCI. Ad disciplinam Ecclesiæ, quæ varium usum potestatis inspectoriæ, legislatoriæ, et executoriæ respicit, quæstio de *placito regio* referenda est; cum præsertim ante schisma sub Urbano VI exortum nullum ejus vestigium deprehendatur; eo enim tempore, ne ab antipapis, eorumque asseclis fraudes impune admitterentur, ipsi Urbano visum fuit pernecessarium, ut de constitutionibus apostolicis, an legitimæ forent atque a vero Pontifice proficiscerentur, episcopi ante judicarent, quam executioni mandarentur. Principes quoque, ne populi a pseudo-Pontifice deciperentur, cavendum sibi duxerunt, bullarum examine (1). Si causa cessante cessat effectus, hæc quidem ratio pro hodierno placiti usu nil penitus probat. Si ex intrinsicis jurium principis, et principiorum analogia, et consensu res expendatur, nemo hominum privatorum in statu libertatis naturalis viventium, neque ulla gens alterius gentis

consilia, actiones, decreta inspiciendi, et examinandi jus arrogare sine injuria sibi potest. Cum et potestates et res ecclesiasticæ et civiles distinctæ sint, altera ab altera independens, utraque in suo genere suprema; profecto liquidissimi juris est, quod Gregorius II in epistola ad Leonem Isauricum scripsit: *quemadmodum Pontifex introspiciendi in palatium potestatem non habet;... sic nec imperator in ecclesias introspiciendi.* Ac dudum observavit insignis canonum doctor Lusitanus, Felicianus Oliva, si politicæ potestati jus placiti concedatur, pari, imo majori ratione id concedendum esse potestati ecclesiasticæ (2). Executienda sunt argumenta defensorum hujus juris.

(a) Plerique hodie id derivant *ex jure majestatico inspectionis, imo ex obligatione cavendi*, nequid respublica detrimenti capiat ex negotiis Ecclesiæ. Sed cum jura majestatica sint eadem in principe infideli, aut alieno a catholica fide, quam catholico, erit istuc jus etiam illis attribuendum; quam male autem sic quidem consultum erit religioni et hominum saluti? Quo placito usi sunt apostoli, cum non modo fidem prædicarent, sed disciplinam informarent liberrima potestate? Intelligi nullo modo potest, quomodo princeps, qui per baptismum Ecclesiæ jurisdictioni se subjicit, quidquam juris adversus eam jurisdictionem acquirat. Diversa Ecclesiæ conditio sub imperante infideli, ac sub christiano non internum et hierarchicum Ecclesiæ statum, sed externum afficit; quia sub christiano principe, qui obligationi suæ satisfacit, protectorem potestatis sacræ, et vindicem, et legum executorem habet. De hoc jure cavendi dictum est §. CCCLXVI. Et quid mali præcavendum erit contra apostolicas constitutiones, quæ, ut Zypæus inquit, *pro salubri regimine Ecclesiæ maturis et repetitis deliberationibus ad tollendos abusos cum magno decore domus Dei, incremento politicæ Ecclesiæ, et augmento justitiæ sæcularis promulgantur* (3)? Quod si periculi quidquam imminet, ejus avertendi opportuna media nunquam deerunt, quin jus defensionis et cautionis pro generali obtentu libertatis opprimendæ adhibeatur. Longe alias rationes protulit Zallweinius, quas defensores, placiti sibi propositas sæpe habent (4).

(b) *Ad consuetudinem provocant*; quasi non omnes canones reprobandent consuetudines, quæ in detrimentum sacræ potestatis inolescunt. *Quidquid contradicant episcopi*, (inquit cit. Zallwein) *reclament pontifices; cedendum est præpotentiæ magnatum: sola ratio status politici instar imperiosæ Saræ dominatur: dum e contra ratio status ecclesiastici velut humilis Agar servire cogitur* (5).

(c) *Materia legum disciplinarium est mixta*, inquit, *et statum politicum respicit.* Si vocabulis res conficienda est, pari argumento materia politicarum legum mixta appellari potest: cum ipsæ quoque conscientiam, naturalem morum honestatem, religionem, et jura hierarcharum sæpe afficiant. Sic et inter singulos homines in statu libertatis degentes et inter nationes negotia *mixta* vocabuntur; cum alterius opes, commercia, vires, incrementa etiam alteram quodam modo afficiant. Ita qui ex jure naturali publico placitum derivant, ex eodem naturæ jure, omniumque jurium analogia evidentissime confutantur, ut nihil reliqui habeant, nisi ut tacite ad systema territoriale heterodoxorum confugiant, vi cujus princeps jura in res Ecclesiæ exercet; quia ea in suo territorio est.

(d) *Plerique scriptores Espenium in hoc argumento sequuntur, exscribunt, prædicant*; quippe qui tractatum de promulgatione legum ecclesiasticarum edidit, et pro jure placiti tanquam pro aris et focis depugnavit. Sed, inquit emin. cardinalis de Bissy in instructione pastorali impressa Parisiis a. 1722. *Quis audiens Espenium hic laudari, non protinus eum pro quopiam primæ classis antiquo theologo acciperet, cujus sententia venerabilem habeat in Ecclesia auctoritatem? Et tamen Espenius ille non est nisi juris peritus, principiorum sanæ doctrinæ parum gnarus, quem factioni Ecclesiam hodie turbanti mordicus adhæsisse nemo ignorat. Liber adeo ipse, qui nobis hic objicitur, (Tractatus de promulgatione legum) anno primum 1712, in lucem prodiit, eo utique consilio, ut constitutionem Unigenitus, quam tunc Romæ cudi sciebat auctor, in antecessum infirmaret... In hoc tractatu lucubrationum e novaturientium officina prodeuntium character statim dignoscitur, e studio palpabili invidiam constlandi summo Pontifici, ejusque auctoritatem in contemptum adducendi. Addam judicium Zallweinii de eodem Espenio: hortamur, inquit, catholicos, ut hunc auctorem caute legant, qui sane excessivus est in extensione hujus placiti regii, et jure optimo illis scriptoribus annumerari meretur, qui muscas captant, de umbra disputant, interesse politicum etiam imaginarium ante oculos habent, atque hac ratione potestatem ecclesiasticam ferme ad incitas redigunt: econtra politicam ultra suos fines quam longissime extendunt* (6). Eundem denique Espenium generalem placiti usum in Belgio jactantem, mendacia mendacis adglomerare ostendit Zaccaria in antifebonio vindicato (7).

(e) Ipsum generalem placiti usum tanquam ubivis receptum in regnis objectant, imo ultra verum exaggerant; nam in Belgio, inquit Franc. Zypæus doctor Belga, *si res, ut se habet, examine-tur, ad nullius constitutionis legisve ecclesiasticæ promulgationem placito principali opus esse judicabit, qui non ex præjudicata aliqua opinione, sed ex vero statuere volet: nulla enim edicta id mandant quoad leges, constitutionesve apostolicas, sed quoad rescripta tantum privatis data, eaque non omnia, sed beneficialia*

tantum;... quæ subreptione, gratia et sordibus sæpe obtinentur; ut incommoda in his frequentia esse possint, non in illis (8). De Lusitania Schrodtus in syst. jur. publ. univ. Febronium exscripsit, asserentem, Regi Joanni II. cum usum videndi et examinandi bullas abolere proposuisset, regni proceres obstitisse; sed et Febronius et Schrodtus dissimulat, quod frustra se opposuerint. *Lusitaniæ invictissimi reges, ut scrupuli cessarent, circumspectissime hoc jus assumendi literas apostolicas, eas detinendi persæpe dictum modum omiserunt... Ideoque in Lusitaniæ tribunalibus praxis hoc jure non utitur* (9). In Gallia bullas dogmaticas, quæque ad prohibitionem librorum spectant, constat sine placito regio fuisse publicatas. In Hispaniis literæ apostolicæ multis in casibus et negotiis (beneficialibus et judicialibus) ante executionem ad regia tribunalia mittuntur, ut inquit Covarruvias, summopere cavendum monens, ne ea consuetudo in maximum cedat animarum discrimen, et contra pontificii juris divinam institutionem (10).

(1) *Antifebron. vindicat. T. IV, diss. XII, C. II, n. 3.*

(2) « Aliter, inquit Oliva, summus Pontifex posset per constitutionem generalem præcipere, ut nullum rescriptum gratiæ impetratum a principe seculari executioni mandaretur, nisi prius apud episcopos præsentetur, et examinetur, » an in præjudicium potestatis spiritualis aliquid contineat; quia non minor, sed major est ejus potestas ad hoc, quam principis secularis ad illud. » *In tract. de foro eccles. edito a. 1678. P. I, q. 22, n. 19.* Primo nempe ad rescripta gratiæ et justitiæ privatis data adhiberi placitum coeptum est: postea extensum ad decreta disciplinæ, demum ad bullas etiam dogmaticas. Quis credat, hoc quidem modo etiam libertati et jurisdictioni ecclesiasticæ, non tantum auctoritati regiæ consultum fuisse ab Espenno; atqui id persuadere nobis vult Schrodtus in *syst. jur. publ. P. II, C. V, §. 21.* in nota.

(3) *Analys. jur. pontif. L. I. tit. de constitut. Tom. II.*

(4) *Princip. jur. eccles. T. I, q. IV, C. II, n. 5.* « Fœtus politicorum est istud placitum regium, qui adulandi, placendi, atque jurisdictionis et propriæ et suorum principalium ampliandi studio, et fortassis occulto livore, invidia, et odio, quo in auctoritatem ecclesiasticam feruntur, nescio quæ pericula, præjudicia et damna bono publico metuenda fingunt, et suis principibus sub speciosissimis rationibus ante oculos ponunt. Atque hi ipsi sunt, qui motus et turbas excitant in publico. »

(5) *Loc. cit. — (6) Ibid.*

(7) *In antif. vind. l. c.* ubi Zypæo alter adjungitur Belga Peckius, insignis olim in magno Belgii consilio consiliarius, qui in consuetudinem exigendi placiti regii acriter invehitur his verbis: « Quam consuetudinem et multas alias ejusdem farinæ non posse jure satis defendi puto; ut quæ libertati ecclesiasticæ plurimum adversantur, et proinde non valent apud justos et catholicos judices, qui timorem Domini habent, licet forte valeant apud eos, apud quos, quidquid lubet, licet; et qui Ecclesiam oderunt, eamque principibus secularibus liberter in omnibus subjicerent, confusionem passuri in magno illo die, cum ad judicandum eos veniet, cujus sponsam hic contemserunt, et injuria affecerunt. »

(8) *Zypæus loc. cit. — (9) Felicianus Oliva loco cit.*

(10) *Quæst. practic. q. 35, n. 6.*

INDEX RERUM MEMORABILIUM LOCUPLETISSIMUS.

A.

- Abdicatio* ad modos amittendi imperii refertur. 306.
Abortus. Procuratio abortus naturæ repugnat. 127.
Accessio est modus acquirendi originarius. Ejus notio, et divisio. 171.
 Species accessionis naturalis, *ib.* industrialis, 172. et mixtæ. *ib. seq.*
Acquirendi modus quid sit, et quotuplex. 169. Modus acquirendi originarius et principalis est occupatio, 170. originarius vero, sed accessorius accessio. 171. *seq.* Acquirendi modi derivativi sunt divisio, cessio, et traditio. 174. An ad modos acquirendi derivativos testamta, successio ab intestato, et præscriptio *ibid. seq.*
Actio. Cum hominum actionibus consecutiones quædam ex natura connexæ sunt, 12. appellantur hæ consecutiones actionum momenta, vel motiva a Wolfianis. *ibid.* Actiones hominum respiciunt, et attingunt perfectionem quandam Dei. 14. Illustratur triplici actionum genere, *ibid.* scilicet, quæ proxime ad Deum, 15. quæ ad nosmetipsos, *ibid.* et quæ ad proximum pertinent. 16. Actiones tum internæ tum externæ ad jurisprudentiam naturalem referendæ. 38. Propositiones hæc super re confixæ, et Ciceronis, ac Senecæ sententiæ. 39. Actionum moralitas completa ex quibus coalescat. 46. Actio humana externa sine interna esse nequit: non tamen vicissim. *ibid.* Quid actio bona, mala, ac indifferens. 47. In actione humana consecutionum imputabilitas pensanda. *ibid.* Quæ actio valida, quæ irrita. *ibid.* Actionis circumstantiæ unde desumantur. 48. Quid circa fines, et causas impellentes in actione notandum. *ibid.* Actionibus fines rationi consentanei præfigendi. 49. Datur actio indifferens quoad speciem, non item quoad individuam. 50. Quid actionis moralitas intrinseca. *ibid.* Qua ratione, mensura, et gradu actionum alienarum imputatio fiat. 59. *seq.* Quid actio deliberata. 66. Actus validi, et irriti notio. 78. Ad actus valorem requiritur primo jus agentis. 79. Secundo consensus agentium. *ibid. seq.* Ipsa actus apta materia. 82. *seq.* Ea, quæ vi, metuve gravi fiunt, actum invalidum reddunt. 84. *seq.* Actus ex eo, quod sint prohibiti, non pariter irriti ac nulli sunt. 86. *seq.* Declaratur exemplis. 88.
Actor. Actoris jura, et obligationes. 348.
Actus. Vid. *Actio.*